

бувають двох типів: фізичні та духовні. У романі “Ангели і демони” між жінкою та чоловіком реалізуються стосунки на рівні духовної взаємодії. У будь-які часи з жінкою асоціюється почуття кохання. Вона зцілює і повертає до життя: *when Vittoria's hand touched his shoulder, the infusion of warmth seemed to magically shatter the ice. His body shuddered back to life* [7, с.139], змушує сміятися і радіти життю: *Vittoria made Leonardo laugh* [7, с. 28].

Отже, найвагомішими деталями у репрезентації зовнішності жінки у романі “Ангели і демони” Дена Брауна виявилися обличчя, тіло, очі, волосся, посмішка. Її духовний світ широко розкривається у величезній кількості вчинків та у переживаннях. Естетичні якості виявилися не такими важливими для автора при зображенні жінки. Концепт ЖІНКА у романі майже не містить протиріч, можливо, тому, що вона зображена як така, що вже пройшла через шлях перетворень і утвердилася остаточно як повноправний член суспільства, повноцінна особа, яка зберегла в собі кращі духовні якості: любов, відданість, красу. Той факт, що жінка зайняла рівноправну з чоловіком позицію у суспільстві: *women feigned a strength and independence in Europe* [7, с. 21] є наслідком перетворення її на борця за гендерну рівність і розвитку таких якостей, як сміливість, рішучість, витримка, що знайшло своє підтвердження на лексичному рівні роману Дена Брауна “Ангели та демони”. Результати проведеного дослідження підтверджують існування новітнього стереотипу жінки-бізнес-леді у сучасному американському суспільстві.

Література

1. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ. Типы фреймов // Когнитивная семантика. Материалы Второй международной школы-семинара по когнитивной лингвистике 11-14 сентября 2000 / Отв. ред. Н.Н.Болдырев, ред. Е.С.Кубрякова и др. В 2 ч. – Часть 2 – Изд-во ТГУ им. Г.Р.Державина, 2000. – С. 10-13.
2. Исламова Д. Гендерные стереотипы или стены, которые мы строим сами // www.femina.com.ua
3. Маслова В.А. Лингвокультурология: Уч. пособие. – М.: Академия, 2001. – С. 1-121.
4. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. – Киев, 1996. – 760 с.
5. Серова И.Г. Лингвистический аспект концептуализации гендера в сознании носителя языка / И.Г.Серова // От мужских и женских к гендерным исследованиям: материалы международной научной конференции. Тамбов: Изд-во ТГУ, 2001. – С.126-130.
6. Липпман У. Общественное мнение // <http://psyfactor.org>
7. Brown D. Angels and Demons // www.danbrown.com

Джерело фактичного матеріалу

Бабаєвська О.К.

*Харківський гуманітарно-педагогічний інститут
Науковий керівник – к. філол. н. Дишлюк І.М.*

Проблема національної специфіки концептів

Виникнення когнітивної лінгвістики спричинило широке впровадження терміну *концепт* у лінгвістичних дослідженнях. Попри велику кількість наукових розвідок із теми, на сьогодні теорія лінгвістичного концепту перебуває у стані формування, а сам термін потребує уточнення. Через те вбачаємо актуальним дослідження концепту загалом та способи його вираження у мовній картині світу зокрема. Завданням нашої роботи є вивчення національної специфіки концептів.

Під концептом розуміємо фіксоване поняття у свідомості людини. Виходячи з того, що людина мислить концептами, комбінуючи їх і здійснюючи в рамках концептів та їх поєднань глибинні предикації, формуючи нові концепти в ході мислення, мислення трактуємо як розумову операцію концептами. Відтак розглядаємо концепт як глобальну абстрактну одиницю, що становить квант структурованого знання.

Концепти – це ідеальні сутності, які формуються у свідомості людини на основі факторів:

- з її безпосереднього чуттєвого досвіду – сприйняття дійсності органами чуття;
- з безпосередніх операцій людини з предметами, з її наочної діяльності;
- з розумових операцій людини з іншими концептами, що вже існують в її свідомості – такі операції можуть спричинити до виникнення нових концептів;
- з мовного спілкування (концепт може бути повідомлений, роз'яснений людині у мовній формі, наприклад, у процесі навчання, в освітньому процесі);
- із самостійного пізнання значень мовних одиниць, що засвоюються людиною (дитина питає,

що таке демократія; доросла людина дивиться значення невідомого слова у словнику і так знайомиться з відповідним концептом).

Важливою теоретичною проблемою є визначення національної специфіки концептів. У концептуальній сфері різних народів спостерігається значно більше схожості, ніж у мовній сфері. Саме спільність значної частини концептосфер забезпечує те, що, перекладаючи з однієї мови іншою, перекладач усвідомлює концепт мови оригіналу, а потім прагне дібрати мовні засоби, що найбільш адекватно передають цей концепт у перекладі. Дослівний переклад текстів – свідчення істотної спільності концептосфер народів, що близькі за рівнем соціально-економічного розвитку. Мовні одиниці, що репрезентують концепт, багато в чому визначають національний підхід до проблеми. Розглянемо це на прикладі концепту СІМ'Я.

Пропонуємо порівняльну таблицю мовних одиниць, що репрезентують концепт СІМ'Я в англійській, російській та українській мовах:

<i>Англійська мова</i>		<i>Російська мова</i>		<i>Українська мова</i>	
<i>family</i>	від латинського <i>familia household</i> (домашнє господарство сім'ї)	<i>семья</i>	від староруського <i>сім'я</i> (багатозначне слово: 1. <i>челядь</i> 2. <i>домочадці</i> 3. <i>рабы</i> 4. <i>семья</i> 5. <i>семейство</i>)	<i>сім'я</i>	має таке саме походження, як і російське <i>семья</i>
<i>wife</i>	від старонімецького <i>wib wife</i>	<i>жена</i>	від слова <i>женичина</i>	<i>жінка</i>	має таке саме походження, як і російське <i>жена</i>
<i>husband</i>	від старонорвезького <i>hūusbōnde</i> (господар дому)	<i>муж</i>	від староруського <i>мужь</i> (чоловік)	<i>чоловік</i>	від старослов. <i>человѣк</i>
<i>marriage</i>	від англійського <i>to marry</i> (одружитись) та французького <i>to marier</i> (одружитись)	<i>брак</i>	у етимологічному відношенні походження не зовсім ясне. Старше значення <i>брак, освященный церковью</i> . З давніх часів пов'язується зі словом <i>братъ (братъ в жёны)</i>	<i>шлюб</i>	походить від слова <i>любов</i>

Говорячи про концептуальну сферу будь-якої мови, варто визначити поняття *лакуни, безеквівалентні одиниці, ілогізми*. Лакуни – відсутність лексем для позначення тих або інших концептів за наявності самого концепту і семи в лексико-семантичній системі мови. Так, в російській мові немає лексеми для позначення осіб, що давно в шлюбі, на відміну від “молодожён”, даний концепт поза сумнівом є, відповідна сема є, “проситься на мову” і обумовлена системою мови лексема “старожёны”, але вона відсутня в системі російської мови немає, тобто представлена лакуною.

На увагу заслуговують також безеквівалентні одиниці – одиниці, властиві тільки даній мовній системі і відсутні в інших мовах. Вони свідчать про наявність національного концепту. Наприклад, у свідомості європейських народів відсутні концепти, що позначаються українськими безеквівалентними одиницями КМІТЛИВІСТЬ, МАЯЧИТИ, ПОБУТ, АВТОАМАТОР, ЗЕМЛЯК тощо.

Ілогізми – відсутність лексем і сем за наявності концепту, їх існування обумовлене відсутністю потреби в предметі. Так, в парадигмі “фахівець з розведення тварин” є кролівники, тваринники, вівцеводи тощо, але немає лексем для позначення фахівців з розведення горобців, носорогів, щурів і т. д., оскільки ці професії не потребовані. Відтак відповідні концепти є, але немає сем і лексем.

Таким чином, безеквівалентна лексика сигналізує про відсутність концепту в концептосфері народу, а лакуни й ілогізми – про відсутність лексем або сем.

Аналіз репрезентації одного й того ж концепту в різних мовах дозволяє виявити національну специфіку мовних систем, що виявляється в різних способах його представлення мовними засобами, а також у ступені потреби або узагальненості репрезентації концепту в різних мовах, в кількості і наборі лексем, поєднань лексем, фразеологізмів на його позначення, в рівні абстракції, на якому концепт представлений в тій або іншій мові.

Література:

1. www.bestreferat.ru – Авторский материал о когнитивной лингвистике и семантике слова когнитивная лингвистика
2. www.humanities.edu.ru – Методологические проблемы когнитивной лингвистики
3. www.infotex.ru – Когнитивная лингвистика как разновидность лингвистики
4. www.library.ru – Проблемы когнитивной лингвистики

5. www. libts ru – Лингвокультурологические концепты
6. www. metamarket. com. ua – Достижения когнитивной лингвистики и проблемы неориторики
7. www. nbuv. gov. ua – Методологические проблемы когнитивной лингвистики
8. ref. net. ua – Исследование концептуальных метафор на примере новел Франца Кафки

Бабука Н.В.

*Ужгородський національний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Головчак Н.І.*

Продуктивність напівсуфіксів при творенні прикметників

Актуальність теми словотвору прикметників визначається посиленням інтересом дослідників до питання афіксального словотворення прикметників, вивчення перехідних категорій між словоскладанням та афіксальним словотворенням, а саме, до напівсуфіксів (напівпрефіксів та напівсуфіксів), які характеризуються продуктивністю та відносно високою частотою вживання.

Метою дослідження є вивчення способів та засобів творення нових прикметників за допомогою афіксів та напівсуфіксів (*-los, -reich, -arm, -frei, -voll*), процесів утворення прикметників та їх типів за словотворчою будовою. Мовному аналізу підлягають 500 лексичних одиниць, вибраних із універсального словника німецької мови Duden. Вихідні теоретичні засади даного дослідження ґрунтуються на працях таких авторів: М.Д.Степанової [2], Ю.М.Макушевої [1], А.Іскос, А.Ленкової [3] та інших.

Ю.М.Макушева переконана: “Кожен суфікс утворює власне функціонально-семантичне поле, в центрі якого розміщуються похідні, в яких словотворче значення суфікса виражається найчіткіше” [1, с. 103]. За допомогою суфіксів утворюються відносні та якісно-відносні прикметники з інших частин мови і якісні з самих прикметників. М.Д.Степанова стверджує: “Суфікс виступає показником приналежності слова до граматичного класу прикметників” [2, с. 236].

Серед найпоширеніших напівсуфіксів прикметників можна виділити: *-arm, -los, -frei, -voll, -reich*. Напівсуфікс *-voll* утворює прикметники від іменників: *ruhevoll, freudevoll, reizvoll*.

Напівсуфікси *-voll, -reich* мають значення повноти ознаки [3, с. 64], а суфікси *-arm, -los, -frei* вказують на відсутність ознаки чи її слабе вираження у прикметниках [3, с. 65]: *erfolglos, arbeitslos, prachvoll, kunstvoll, alkoholfrei, abgabenfrei, faltenreich, gedankenarm*.

Нами відібрано із словника близько 500 прикметників з напівсуфіксами *-los, -reich, -arm, -frei, -voll*. Як показали результати дослідження, найбільш продуктивним є напівсуфікс *-los*, далі йдуть напівсуфікси *-voll, -reich, -frei, -arm*.

Напівсуфікси *-los, -reich, -arm, -frei, -voll* служать для утворення прикметників. При цьому напівсуфікси послуговують для утворення прикметників від іменних, прикметникових, дієслівних, прийменникових та займенникових основ. Кількісний аналіз прикметників, утворених за допомогою цих напівсуфіксів виявив, що вони різняться своєю продуктивністю. Зокрема, найпродуктивнішим є напівсуфікс *-los*. За його допомоги утворилося близько 270 прикметників, що становить 52% від загальної кількості знайдених лексичних одиниць. Наприклад: *absichtslos, charakterlos, beinlos, beispiellos, formlos, fruchtlos, glücklos, gehörlos, fleischlos*.

Суфікс *-los* найчастіше служить для утворення прикметників від іменних основ (за допомогою цього напівсуфікса утворилося 54% – 250 прикметників), рідше від дієслівних – 10 (4%), прикметникових – 5 (2%). Поодинокими є прикметники із напівсуфіксом *-los*, утворені від займенникових основ – 1 (0,37%).

Наприклад: *fantasielos, zeitlos, sinnlos, planlos, fettlos, selbstlos, anmutlos, blütenlos, ehrenlos, gleislos, glücklos, gehörlos*.

Менш продуктивним є напівсуфікс *-voll*. 88 прикметників утворено з напівсуфіксом *-voll*, що становить 17,6% від загальної кількості знайдених. 84 прикметників (96%) утворені від іменних основ. Наприклад: *charaktervoll, blutvoll, bedeutungsvoll, temperamentvoll, genussvoll, humorvoll, kraftvoll, planvoll, temperamentvoll*.

Два прикметники утворені від прикметникових основ (2%), один прикметник від дієслівної основи (1%), один прикметник від прийменникової основи (1%). Наприклад: *belangvoll, ehrenvoll, liebenvoll, übervoll, wundervoll*. Отже, іменникові основи при творенні прикметників з цим напівсуфіксом є також найпродуктивнішими.

Суфікс *-reich* найчастіше слугує для утворення прикметників від іменникових основ. Із 58 виписаних прикметників (12%) від іменної основи утворилося 52 лексичні одиниці (89%).